Pražský velkoměstský vinař z období průmyslové revoluce

Jak se do dnešních dnů zachovalo a pije dědictví Moritze Gröbeho

Uprostřed hustě obydlené, ošuntěle elegantní pražské hipsterské čtvrti Vršovice se na strmém svahu rozkládá kouzelný romantický park, který vypadá jako z filmové pohádky z Barrandovských ateliérů: Havlíčkovy sady. Že tento malý ráj nechal vybudovat německý magnát Moritz Gröbe - a kdo vlastně byl - ví ovšem málokdo. Sklenka hroznového moku ve vinném sklípku Grébovka může tuto neznalost

V Havlíčkových sadech se lidé většinou procházejí, venčí psa, vnímají vůni květin, poslouchají ptáky. Každý pátek kolem 14. hodiny tudy ale cíleně proudí několik nadšenců směrem k nízké kulaté budově, která se jako bunkr tísní mezi terasami s vinnou révou.

Uvnitř je chladno, a to i na pohled: protáhlá hala, dva dlouhé stoly, prosté dřevěné lavice, na konci bar a za skleněnou stěnou vinařská technika.

Jedná se o experimentální vinný sklep Pavla Bulánka. V týdnu se Bulánek věnuje práci na vinici o rozloze 1,7 hektaru. A každý pátek sdílí s milovníky vína své úspěchy. Sklenka vína zde stojí jen 45 korun, což je v přepočtu asi 1,75 eura. Bulánek totiž na svých produktech nemusí vydělávat. Jeho posláním je uchovat historické dědictví pražského vinařství pro budoucnost. Pavel Bulánek je velkoměstským vinařem a památkářem v jedné osobě.

zemědělské usedlosti. Skutečný úpadek začal v 19. století, kdy byl do Evropy z

Pěstovat víno v baště pivařů jako Praha a navíc uprostřed města? Ve skutečnosti se víno v Praze pěstovalo už za Karla IV. V roce 1358 udělil městu privilegium na pěstování vinné révy, které nacházelo stále větší uplatnění. Dodnes svědčí název vinohradské čtvrti o královských vinicích a o tom, že se zde víno sklízelo přibližně 400 let. První rána přišla během třicetileté války. Poté zničené vinice částečně nahradila pole, zahrady a

Vinice je dnes oblíbeným výletním cílem mladých Pražanů. © Renate Zöller

Lanna a Jan Šebek se později dokonce nechali pohřbít na olšanském hřbitově do společné

Ameriky zavlečen révokaz a řádil na celémkontinentu včetně Prahy. Všechny vinice musely být vyklučeny a znovu vysázeny, což znamenalo ztrátu úrody na několik let. To představovalo pohromu nejenom pro bonvivánskou vyšší vrstvu, která se musela obejít bez svého milovaného vína. Pro mnoho středně velkých vinařů byly potřebné investice příliš velké a riskantní, a byli proto nuceni půdu levně prodat. Královské Vinohrady se staly vyhledávaným bydlištěm pro měšťanskou elitu, jíž bylo centrum města příliš těsné. Počet obytných budov během několika let rychle vzrostl. Vinice zmizely i v sousedních Vršovicích. Dnes by Havlíčkovy sady pravděpodobně byly další obytnou čtvrtí, kdyby saský magnát Moritz Gröbe v roce 1870 nevyužil příležitosti získat levné pozemky na vnějším okraji čtvrti a nerozhodl se zde postavit své rodinné sídlo.

60 000 fůr hlíny

Gröbe byl spolumajitelem pražské stavební firmy Lanna & Šebek, která měla obrovské zakázky v loďařství, při stabilizaci břehů, výstavbě zdymadel a nakonec i železnic. Nejprve pracoval jako prokurista pro Vojtěcha Lannu a v roce 1850 s ním přišel do Prahy. V roce 1869 se stal společníkem jeho firmy. Té se dařilo, byla "solidní a velmi schopná", jak z obchodních listin vyvozuje pražský historik Milan Hlavačka. Ten se již léta zabývá hospodářským vzestupem celé podnikatelské vrstvy během průmyslové revoluce a věnuje se také historii firmy Lanna & Šebek. V denících Vojtěcha Lanny se dočetl, že tito tři obchodní partneři byli blízkými přáteli.

hrobky, kterou lze kvůli její velkoleposti spíše označit za mauzoleum. Chovali k sobě velkou důvěru. Podle Hlavačky to bylo nutné i z toho důvodu, že se někdy jednalo o obrovské investiční částky. Například v roce 1869 došlo při stavbě železniční trati z Plzně do Železné Rudy k sesuvu půdy a společnost musela škodu uhradit na vlastní náklady.

Finanční starosti přesto Gröbe zřejmě žádné neměl a také jeho partner Lanna začal v té době stavět vilu v Bubenči. Gröbe nechal na skalnatém svahu na okraji Vršovic navršit asi 60 000 fůr hlíny. Ta byla vykopána přímo v Praze, Gröbe se totiž podílel na stavbě železničního tunelu vedoucího z Hlavního nádraží směrem do Vršovic. Poté se do práce pustili renomovaní architekti Viktor Barvitius a Josef Schulz a sochař Bohuslav Schnirch. „Byli nejlepší," říká Hlavačka. A vybudovali malý toskánský ráj.

Příkře se svažující terén byl rozčleněn do teras. Přibližně uprostřed byla postavena monumentální vila se zhruba třiceti místnostmi, malovanými stropy a mramorovým schodištěm. Odtud se nabízí obzvláště krásný výhled na celý areál a daleko za Vršovice. V parku o rozloze zhruba jedenácti hektarů je toho hodně k objevování. Dnes je zelenou oázou uprostřed města. Gröbe zde nechal vysadit přibližně 120 druhů původních i exotických

Grotta z umělého sopečného kamene s Neptunovou fontánou na historické pohlednici z počátku 20. století.

© Imago/Arkivi

rostlin, z části i ve sklenících. Ty dodnes přitahují nespočet ptáků. Celý areál Gröbe koncipoval částečně v novorenesančním a částečně v novorománském slohu. Byl obehnán zdí s věžičkami a taškovou stříškou. V parku nechal vybudovat cestičky, skryté oázy a jezírka, některá i s fontánami nebo dřevěným mostem. V zahradní kavárně byla umístěna kuželna. Nejhonosnějším prvkem je Neptunova fontána s romantickou jeskyní z umělého sopečného kamene, u níž se nachází arkádová promenáda, jeskyňky, lavičky z kamene, velká restaurační hala, vyhlídková terasa a triumfální oblouk.

Víno bylo pro Gröbeho znakem prestiže

V neposlední řadě pak Gröbe nechal obnovit starou vinici. Pro svůj osobní koníček vyčlenil 1,7 hektaru, tedy plochu o velikosti dvou fotbalových hřišť. Ekonomický smysl to rozhodně nedávalo, ale u takto velkolepé stavby šlo samozřejmě především o prestiž.

„Gröbe chtěl pravděpodobně při slavnostních hostinách podávat své vlastní víno. A určitě i ukázat, že si tento luxus může dovolit," míní Milan Hlavačka. Uprostřed vinice nechal vybudovat vinný sklep - dnešní Sklep Grébovka. Střecha byla pouze provizorní a Gröbe zřejmě uvažoval o tom, že zde později přistaví několik dalších pater. K tomu však nakonec nedošlo.

Historie Gröbevy rodiny je podle Hlavačky téměř exemplární pro osudy mnoha podnikatelů z gründerské doby. „Byli neuvěřitelně ambiciózní, tvrdě pracovali a velmi zbohatli. Za toto bohatství však zaplatili vysokou cenu." Již v roce 1881 utrpěl Gröbe ve věku 53 let mrtvici a od té doby byl upoután na invalidní vozík. Hlavačka je přesvědčen o tom, že kromě profesního stresu a vysokého finančního nasazení se u něj dostavil deprimující pocit z toho, že se společenská a politická situace v Čechách začala masivně

Moritz Gröbe, Snímek před rokem 1891. © Wikicommons

zhoršovat. Dělící linie mezi Čechy a Němci byla stále ostřejší. Od roku 1861 nebyl na radnici zastoupený jediný Němec, ačkoli v Praze v té době žilo asi 40.000 německy mluvících, z části židovských občanů.

Starosta Tomáš Černý, zvolený v roce 1880, prohlásil Prahu za "slovanské město". Názvy ulic a firem byly počeštěny a úředním jazykem se měla stát čeština i v čistě německých městech jako Liberec nebo Karlovy Vary. Městští podnikatelé z vyšší střední třídy nechtěli mít s nacionalistickými proudy nic společného, říká Hlavačka a má pro to i logické vysvětlení:

„Pro velkokapitál je národnostní dělení překážkou, potřebuje velký trh, který není rozdělen." Lanna, Šebek a Gröbe se proto drželi stranou národních spolků a organizací.

Gröbeho vila je dnes opravena a se svými zhruba 30 místnostmi je sídlem jednoho institutu.

© imago/CTK Photo

Přesto byl i jejich obchodní model ohrožen, a to když čeští nacionalisté přišli s heslem *Svůj k svému!*, které vybízelo k obchodování pouze s příslušníky vlastní národnostní skupiny.

Pozdější dětský domov a výletní cíl

Gröbe zemřel v roce 1891, dva roky poté, co byla stavba domu s parkem dokončena. Rodina se pak potýkala se stále většími finančními potížemi. „Zveřejnění závěť bývalo v této době pro rodiny často velkým šokem," uvádí Hlavačka v souvislosti se svým výzkumem osudů dalších pražských velkoprůmyslníků. Muži své manželky do obchodních transakcí obvykle vůbec nezasvěcovali, necítili se tak být před nikým zodpovědní, když podstupovali vysoká finanční rizika nebo měli špatné hospodářské výsledky.

Také Gröbe zřejmě stavbou vily přecenil své finanční možnosti. Po krátkou dobu se jeho rodina snažila získat trochu peněz tak, že zahradu otevřela pro veřejnost za vstupné. Pak byla vila pronajata vnučce císaře Františka Josefa, po třech letech ale opět zela prázdnotou. Nakonec se uvažovalo o tom, prodat areál po částech.

V roce 1905 se obecní zastupitelstvo dosud samostatného města Královské Vinohrady rozhodlo celý areál od Gröbů odkoupit. Město za něj zaplatilo asi 850.000 korun, což bylo méně než polovina nákladů na samotnou stavbu vily. V roce 1906 byl park zpřístupněn veřejnosti a vila byla přestavěna na dívčí domov. Měla být co možná nejméně spojována s německou vyšší třídou, které se nyní předhazovalo, že svými penězi podporuje pouze německé organizace a spolky. Zejména za první republiky, po roce 1918, se Havlíčkovy sady staly oblíbeným výletním cílem Pražanů. U Neptunovy fontány bylo otevřeno "vivárium" s exotickými zvířaty a v parku fungovaly dvě restaurace. Vinice pustly. Za komunistů byly rozparcelovány a využívány jako zahrádkářská kolonie.

Také interiéru a prostorovému členění vily se po celá desetiletí nevěnovala žádná pozornost. Po určitou dobu vila sloužila jako ubytovna pro Hitlerjugend a později byla sídlem socialistických pionýrů. Teprve po převratu v roce 1989 byla její podoba navrácena do původního stavu a nyní je sídlem institutu CEELI (Central and Eastern European Law Initiative).

Pouze jedna věc zůstala po celá desetiletí stejná: obyvatelé Prahy nazývali Havlíčkovy sady podle Gröbeho vždy "Grébovkou". Milan Hlavačka se však obává, že jen málokdo z dnešních Pražanů ví, odkud tento název vlastně pochází. A není jediný, kdo by chtěl tuto neznalost svým výzkumem napravit.

Gröbeho považuji za velkého vizionáře," říká vinař Pavel Bulánek. „Svým způsobem to byl pravý Evropan, který nejenže udělal z Prahy skutečný klenot, ale měl skvělé nápady pro celou Evropu. Byl opakem dnešních bohatých populistů, jako je například Donald Trump."

Kolem roku 1870 se Gröbe jako geniální developer znovu ujal staré vinařské tradice - stejně jako v roce 1993 Bulánkův tchán Antonín Tureček. Tenkrát městská část Praha 2 Vinohrady-Vršovice pověřila tohoto vinaře, aby podle návrhu Moritze Gröbeho vinici obnovil. Znovu vysadil asi 1,6 hektaru tradiční vinné révy a ze zvědavosti sem ještě propašoval několik neobvyklých odrůd, například "M15-86", která se měla jmenovat "Modravina". Zemřel v roce 2011 a od té doby se o vinici stará jeho zeť.

Hibernalu se v Praze daří nejlépe

Bulánek chápe svou práci na vinici a samozřejmě i nabídku vína ve vinném sklepě Grébovka jako určitý druh památkové péče, která má Pražanům připomínat historii Němců v jejich městě. Zároveň chce pokračovat v dědictví a dále je rozvíjet - stejně jak by to udělal i Gröbe. V současné době pěstuje na svém kopci tradiční odrůdy jako Müller-Thurgau, Ryzlink rýnský, Rulandské šedé a Rulandské modré. Toto historické dědictví však zároveň vnímá jako výzvu více se zaměřit na udržitelnost.

„Rádi bychom vinici spravovali ještě více ekologicky," říká. „Za tímto účelem se snažíme minimalizovat používání chemických prostředků jako například fungicidů tím, že vysazujeme nové, odolnější odrůdy."

Proto můžete v experimentálním vinném sklepě ochutnat také odrůdy odolné vůči plísním, jako jsou Cabernet cortis nebo Souvignier gris. Odrůda Hibernal se stala takříkajíc vlajkovou lodí, protože se jí uprostřed Prahy daří očividně nejlépe. Jako host se o tom můžete ve vinném sklípku rychle přesvědčit. Počet sudů je omezen. Ví to i komunita příznivců. Bulánek nabízí čtyři, maximálně pět druhů vín, které fanoušci s nadšením ochutnávají, hodnotí a hlasitě o nich diskutují. Když se po sedmi hodinách vinný sklep opět zavře, je vidět hosty, jak s plnými taškami kráčí parkem směrem k východu. Nejlepší víno, často Hibernal, bývá v té době většinou vyprodáno. Pan Bulánek zůstává v klidu. Další sud už čeká na otevření. Uvidíme, jak bude chutnat tentokrát. Pokud je víno dostatečně dobré, mohou ho zájemci hned ochutnat další pátek.

Renate Zöller

Z vršku vinice se nabízí krásný pohled na Vršovice. © Renate Zöller